

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.3.32>

П'ЯТЕ ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Зверєва К.С.,*доктор філософії з міжнародного права,
старший викладач кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права**Державного торговельно-економічного університету**ORCID: 0000-0003-2539-7035**e-mail: zvereva.kateryna@gmail.com*

Зверєва К.С. П'яте покоління прав людини.

У поданій статті здійснено комплексне теоретичне дослідження еволюції прав людини крізь призму концепції «поколінь», з особливим акцентом на обґрунтуванні та змістовному наповненні п'ятого покоління прав. Зазначено, що на сьогодні доктриною сформовано чотири покоління прав людини, які відображають історичні етапи розвитку прав і свобод. Перше покоління («права свободи») охоплює громадянські та політичні права, що виникли у XVII–XVIII ст. як «негативні» зобов'язання держави не втручатися в особисту сферу. Друге покоління («права рівності») сформувалося у XIX–XX ст. і включає економічні, соціальні та культурні права, які, навпаки, вимагають від держави активних позитивних дій для забезпечення добробуту. Третє покоління («права солідарності») відображає колективні інтереси спільнот, такі як право на мир, самовизначення та здорове довкілля. На межі XX–XXI ст. виокремилася четверте покоління, або соматичні права, що стосуються автономії людини щодо власного тіла: репродуктивні права, право на зміну статі та питання евтаназії.

Наголошено на появі новітніх правових феноменів, пов'язаних із цифровими технологіями, біоетикою та глобальними викликами, які не вписуються повною мірою в попередні покоління. Провідне місце в ньому посідають цифрові права: право на доступ до Інтернету, цифрову самовизначеність та захист персональних даних. Окремо виділено «право на забуття» (right to be forgotten), яке дозволяє видаляти неактуальну або шкідливу інформацію про особу з мережі. Запропоновано визначення п'ятого покоління прав людини та окреслено його зміст, зокрема цифрові права (право на забуття, право на захист персональних даних тощо), права, пов'язані з досягненнями біотехнологій (неурядження генетичною інформацією, нейроправа), а також права майбутніх поколінь (право на безпечне довкілля, сталі розвиток). Зроблено висновок, що виокремлення п'ятого покоління прав людини є доцільним для адекватного реагування на сучасні виклики та забезпечення ефективного захисту гідності і прав людини в умовах цифрової ери. Вказано на необхідність подальшого нормативного закріплення новітніх прав та гармонізації міжнародних зусиль у цій сфері.

Ключові слова: права людини; покоління прав людини; п'яте покоління прав людини; цифрові права; соматичні права; право на забуття; права майбутніх поколінь.

Zvereva K.S. Fifth generation of human rights.

The article presents a comprehensive theoretical study of the evolution of human rights through the prism of the concept of "generations," with special emphasis on the rationale and content of the fifth generation of rights. It is noted that four generations of human rights have been formed in legal doctrine, reflecting the historical stages of the development of rights and freedoms. The first generation ("rights of freedom") includes civil and political rights that emerged in the 17th–18th centuries as "negative" obligations of the state, requiring non-interference in the personal sphere. The second generation ("rights of equality") developed in the 19th–20th centuries and encompasses economic, social, and cultural rights, which, conversely, oblige the state to take active measures to ensure social welfare. The third generation ("rights of solidarity") addresses the collective interests of communities, such as the rights to peace, self-determination, and a healthy environment. At the turn of the 20th–21st centuries, the fourth generation, or somatic rights, emerged, related to the autonomy of the individual over one's own body, including reproductive rights, gender identity issues, and euthanasia.

The study emphasizes the emergence of new legal phenomena associated with digital technologies, bioethics, and global challenges that do not fully fit into previous generations of rights. A leading place among them belongs to digital rights, such as the right to Internet access, digital self-determination, and personal data protection. Particular attention is given to the "right to be forgotten," which allows

individuals to delete outdated or harmful information about themselves from online spaces. The article proposes a definition of the fifth generation of human rights and outlines its content, including digital rights (the right to be forgotten, the right to data protection, etc.), rights related to biotechnological developments (genetic information governance, neuro-rights), and the rights of future generations (the right to a safe environment and sustainable development). It concludes that recognizing the fifth generation of human rights is essential for an adequate response to modern challenges and the effective protection of human dignity and rights in the digital era. The need for further normative consolidation of these emerging rights and harmonization of international efforts in this area is also emphasized.

Key words: human rights; generation of human rights; fifth generation of human rights; digital rights; somatic rights; right to be forgotten; rights of future generations.

Постановка проблеми. Права людини історично розвивалися хвилеподібно, що відображено у концепції «покоління» прав людини. Ця концепція була вперше запропонована наприкінці 1970-х років (К. Васак) і передбачала поділ прав людини на різні групи залежно від часу їх виникнення та характеру вимог до держави. Нині у правничій науці загально визнано виділення чотирьох поколінь прав людини, кожне з яких охоплює специфічні види прав і свобод. Проте стрімкий розвиток технологій, глобалізація та поява нових суспільних відносин породжують проблему: чи достатньо існуючих чотирьох поколінь для класифікації та захисту новітніх прав людини, що виникають у сучасному світі? Якщо чотири покоління вже сформовано, постає питання про обґрунтованість і зміст п'ятого покоління прав людини. Відсутність чіткого розуміння цього нового покоління утруднює нормативне забезпечення відповідних прав, що визначає актуальність теми дослідження.

Стан опрацювання проблематики. Питання про «п'яте покоління» прав людини є відносно новим і ще не має усталеного трактування, однак привертає увагу як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Концепцію поколінь прав людини започаткував К. Васак (1979), виокремивши три перших покоління прав [1]. У подальшому науковці розвинули цю ідею: зокрема, А. Абашидзе та А. Солнцев обґрунтували існування четвертого покоління, охарактеризувавши так звані «соматичні права» людини (право на евтаназію, трансплантацію органів, репродуктивні права тощо) [6]. Одночасно ряд авторів висловили припущення про появу п'ятого покоління прав, пов'язаного насамперед із інформаційною безпекою та цифровими технологіями [10]. В українській правничій літературі проблему новітніх прав людини досліджують, зокрема, В. Петрушина, П. Рабінович, О. Скакун та інші, які відзначають динамічний розвиток прав під впливом науково-технічного прогресу. Окремі дослідники акцентують увагу на колізії між новими правами та традиційними моральними цінностями (Ю. Турянський та ін.) [7]. Таким чином, науковий дискурс свідчить про формування підґрунтя для виокремлення нового покоління прав людини, хоча спільного підходу щодо його змісту поки нема.

Метою статті є обґрунтування доцільності виокремлення п'ятого покоління прав людини та визначення його змістовних характеристик на основі аналізу еволюції попередніх поколінь прав і сучасних тенденцій у сфері прав людини.

Виклад основного матеріалу. Концепція поколінь прав людини відображає історичні етапи становлення та розширення каталогу прав і свобод. Перше покоління прав людини (так звані «права свободи») сформувалося під впливом ідей Просвітництва та буржуазних революцій XVII–XVIII ст. Це передусім громадянські та політичні права, які забезпечують свободу особи від надмірного втручання держави [1]. До них відносять фундаментальні природні права: право на життя, свободу та особисту недоторканність, свободу думки, совісті і релігії, свободу слова, право на справедливий судовий розгляд, право на власність та інші невідчужувані права [2]. Ці права закріплені у класичних міжнародних актах – насамперед у Загальній декларації прав людини 1948 р. [2], а згодом у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 р. [3]. Права першого покоління мають характер негативних зобов'язань держави (держава зобов'язана утримуватися від порушення цих прав).

Друге покоління прав людини – це економічні, соціальні та культурні права, що інтенсивно розвинулися у XIX–XX ст. під впливом ідей соціальної держави та усвідомлення необхідності забезпечення мінімального рівня добробуту для гідності людини. До цієї групи належать право на працю, право на справедливі умови праці, відпочинок і соціальний захист, право на освіту, право на охорону здоров'я, право на житло, а також свобода від дискримінації у цих сферах. На відміну від першого покоління, реалізація соціально-економічних прав потребує активних дій держави та відповідних ресурсів. Вони дістали міжнародно-правове закріплення у ст.22–27 Загальної декларації прав людини, а також у спеціалізованому Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. [4]. Ці «права рівності» покладають на державу позитивні обов'язки – створити умови для достойного рівня життя та розвитку людини.

Третє покоління прав людини оформилося в другій половині ХХ ст. (умовно – з 1970-х років) і відображає колективні права, що належать спільнотам людей або людству в цілому. До них зазвичай відносять права солідарності, які виходять за межі суто індивідуалістичних підходів. Серед таких прав – право на самовизначення народів, право на розвиток, право на мир, право на здорове навколишнє середовище, право на спільну культурну спадщину, право на гуманітарну допомогу тощо. Ці права були реакцією на глобальні виклики епохи деколонізації, екологічні проблеми, усвідомлення єдності людства. Вони здебільшого задекларовані у міжнародних «м'яких» актах – наприклад, у Декларації ООН про право на розвиток (1986 р.) – і лише частково закріплені в юридично обов'язкових договорах (як-то Африканська хартія прав людини і народів 1981 р., яка проголошує право на самовизначення, розвиток, здорове довкілля тощо). Третє покоління прав часто називають «правами солідарності», адже для їх реалізації потрібні колективні зусилля держав і міжнародної спільноти. Водночас ці права мають декларативний характер і менш чіткі механізми забезпечення порівняно з першими двома поколіннями.

У кінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. науково-технічний прогрес поставив низку нових етичних і правових питань, на які існуючі підходи до прав людини не давали готових відповідей. Це зумовило появу пропозицій щодо виокремлення четвертого покоління прав людини. До цієї категорії віднесено права, що виникають у зв'язку з досягненнями медицини, біології, генетики та пов'язані з автономією людини щодо власного тіла і життя. Так, у доктрині четверте покоління отримало назву «соматичних прав», оскільки стосується тілесної (соматичної) цілісності та життя людини. До нього включають, зокрема: право на евтаназію (свідоме припинення життя, право на «гідну смерть»), репродуктивні права (у тому числі право на штучне запліднення, сурогатне материнство), право на зміну статі, права, пов'язані з трансплантацією органів і тканин, права у сфері сексуальної самореалізації (наприклад, право на одностатеві шлюби) тощо. Формування цієї групи прав відобразило прагнення людини самостійно визначати питання свого життя і здоров'я за умов стрімкого розвитку медицини. Попри дискусійність окремих вимог, соматичні права поступово знаходять відображення у законодавстві деяких країн. Наприклад, право на зміну статі юридично визнано в багатьох державах, евтаназія легалізована в окремих країнах (Бельгія, Нідерланди, Канада та ін.), питання трансплантації органів та клонування регулюються спеціальними законами.

Так, Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав, який відповідає за Пакт про громадянські та політичні права, заявив, що «гендерна ідентичність визнається поряд із забороненими ознаками дискримінації». Європейський суд з прав людини застосовував Європейську конвенцію про захист прав людини й основних свобод у ряді важливих рішень, заявивши, що держави повинні надавати трансгендерам можливість пройти хірургічну операцію для повної зміни статі та гендеру, і що така хірургічна операція повинна покриватися системою страхування як «необхідне за медичними показаннями» лікування. Суд також постановив, що держави повинні визнавати зміну статі в документах, що засвідчують особу [6, с. 83–84]

Варто відзначити, що запропонований розподіл прав людини на покоління має доктринальний характер і не встановлений у міжнародному праві офіційно. Усі права людини є взаємопов'язаними та рівноцінними, що підтверджено, зокрема, Віденською декларацією 1993 р., яка проголосила принцип універсальності, неподільності та взаємозалежності прав людини. Таким чином, покоління прав – це умовна класифікація, покликана систематизувати поступовий розвиток прав людини та появу нових правових вимірів свободи особи. Сьогодні, коли чотири покоління прав фактично сформовані і проаналізовані у науці, логічно постає питання: які права належать до п'ятого покоління і чим воно характеризується?

П'яте покоління прав людини – найновіший етап еволюції правозахисної ідеї, який наразі перебуває на стадії становлення. Єдиного підходу до переліку прав цього покоління ще не склалося, але загалом його появу пов'язують із тими викликами ХХІ століття, що не вповні охоплені попередніми категоріями прав. Йдеться передусім про права, породжені глобальною цифровізацією, розвитком штучного інтелекту, новими загрозами для приватності та інформаційної безпеки, а також про права, що враховують довгострокові інтереси людства та планети (права майбутніх поколінь). П'яте покоління пропонується розглядати як комплекс колективних та індивідуальних прав нового типу, які виникли на стику технологічного прогресу і глобальних проблем сучасності. До його формування спонукали такі явища, як тотальна проникність Інтернету, масова обробка персональних даних, досягнення у сфері нейротехнологій, а також усвідомлення обмеженості ресурсів Землі та загрози зміни клімату.

Центральним елементом п'ятого покоління прав людини багато дослідників вважають цифрові права. Під цією неформальною назвою розуміють права людини у цифровому середовищі, тобто такі, що забезпечують захист особи в умовах інформаційних технологій. Сюди входять, зокрема, право на приватність і захист персональних даних, право на доступ до Інтернету, право на

цифрову самовизначеність, право на безпеку в кіберпросторі, право на інформаційну автономію. Окремо виокремлюють так зване право на забуття – право вимагати видалення з публічного цифрового простору персональної інформації, що втратила актуальність або завдає шкоди репутації особи [10]. Це право стало предметом жвавої дискусії після рішення Суду ЄС у справі Google Spain (2014), яке вперше визнало за індивідом можливість вимагати видалення посилань на особисту інформацію з результатів пошуку. Нині право на забуття частково закріплено у законодавстві ЄС – зокрема, у ст.17 Загального регламенту ЄС із захисту даних (GDPR) 2016 р. [8], – проте не всі країни мають спеціальне регулювання цього питання. В Україні поняття цифрових прав, включно з правом на забуття, поки що не отримало законодавчого визначення [10], що створює прогалини у захисті громадян в онлайн-просторі. Саме тому українські науковці наголошують, що цифрові права за своєю сутністю належать до нового покоління прав людини і потребують інституційного закріплення [10].

До п'ятого покоління прав людини також відносять права, пов'язані з інформаційними технологіями та штучним інтелектом. Наприклад, у сучасній літературі з'явилося поняття «нейроправ» – прав людини на недоторканність і свободу власних думок, емоцій та інших нейронних даних в умовах розвитку нейротехнологій (імплантів, пристроїв для читання мозкової активності тощо). Ідея нейроправ ґрунтується на тому, що втручання у мозок людини чи зчитування її думок повинні підлягати суворому контролю, аналогічно захисту приватності. Уже є перші приклади правового реагування: у 2021 р. в Конституцію Чилі внесено поправку щодо гарантій психічної недоторканності особи в контексті нейротехнологій – це фактично перше у світі положення, спрямоване на забезпечення нейроправ. Таким чином, право людини на захист своїх ментальних даних і свободу волевиявлення можна вважати одним із зародкових прав п'ятого покоління.

Іншою важливою складовою новітніх прав є права майбутніх поколінь та права природи. Глобальні екологічні проблеми змусили по-новому подивитися на традиційні екологічні права людини. Якщо право на безпечне довкілля зазвичай відносять до третього покоління (колективних прав), то останнім часом воно набуло безпрецедентного визнання. У 2022 р. Генеральна Асамблея ООН одностайно ухвалила резолюцію, що офіційно визнала право кожної людини на чисте, здорове та стале навколишнє середовище [9]. Це свідчить про усвідомлення міжнародною спільнотою надзвичайної важливості захисту довкілля як умови виживання людства. Відтак, екологічні права – право на чисту воду, повітря, збереження клімату – дедалі частіше розглядаються не лише як колективні інтереси, а і як суб'єктивні права теперішніх та майбутніх поколінь. Деякі автори пропонують включити ці інтергенераційні права до п'ятого покоління, оскільки вони спрямовані на забезпечення довгострокового існування людської цивілізації.

Паралельно розвивається концепція «прав природи» – надання самостійних правових статусів компонентам довкілля (екосистемам). У ряді країн уже є прецеденти, коли річки, ліси чи інші природні об'єкти визнані такими, що мають права (наприклад, річка Вангануї в Новій Зеландії отримала статус юридичної особи з відповідними правами на збереження). На думку деяких дослідників, визнання прав природи є ознакою нового етапу в розвитку прав людини – фактично п'ятого покоління, яке виходить за межі суто антропоцентричного підходу. Адже реалізація права людини на здорове довкілля неможлива без забезпечення прав самої природи на існування та відновлення. Такий підхід відображає зростаючу колективну відповідальність нинішнього покоління перед майбутніми поколіннями за збереження планети.

Слід зауважити, що у наукових колах існують і альтернативні погляди на зміст п'ятого покоління прав людини. Зокрема, окремі дослідники розвивають ідею «духовно-моральних» прав. Так, в літературі висловлювалася думка про існування особливої категорії прав – божественних та духовно-моральних прав і свобод людини, які забезпечують задоволення духовних потреб особистості. До них відносять, наприклад, право на життя з релігійно-моральними переконаннями без втручання держави, право на свободу совісті в найширшому розумінні, право на духовний розвиток. Подібну точку зору можна трактувати як спробу виокремити ще одне (п'яте) покоління прав, орієнтоване на цінності духовності, хоча ця ідея є дискусійною. Дехто з авторів критикує надмірне «розширення» поняття прав людини, зауважуючи, що проголошення нових прав має спиратися на реальні механізми їх забезпечення, щоб не девальвувати саму ідею прав людини. Натомість прихильники розширення каталогу прав наголошують, що розвиток цивілізації природно привносить нові аспекти свободи і гідності, які потребують визнання і захисту.

Отже, аналіз показує, що п'яте покоління прав людини наразі включає комплекс різноманітних правомочностей, котрі можна згрупувати умовно у такі блоки:

Права в цифровому середовищі: право на захист персональних даних, право на забуття, право на доступ до Інтернету, право на цифрову безпеку, свобода від тотального стеження та маніпуляцій у мережі тощо.

Права, пов'язані з новітніми технологіями та наукою: нейроправа (права у сфері нейротехнологій), права у сфері штучного інтелекту (наприклад, право не підлягати повністю автоматизованим рішенням без можливості оскарження), генетичні права (захист генетичної інформації людини, право не зазнавати дискримінації за генетичними ознаками) тощо.

Права майбутніх поколінь та колективні права нового виміру: право на сталий розвиток, право на збереження довкілля, право на мир і безпеку з акцентом на довгострокову перспективу, право людства на збереження культурної та наукової спадщини, а також концепція прав природи.

Кожен із цих елементів наразі перебуває на різних стадіях визнання: деякі вже набули правового оформлення (як-от захист персональних даних у багатьох країнах, проголошення права на здорове довкілля на рівні ООН), інші лише пропонуються у доктрині або знаходяться у стадії технологічних передумов (нейроправа, права, пов'язані з ШІ). Важливо підкреслити, що п'яте покоління не заперечує попередніх, а доповнює їх, відображаючи нові аспекти людської гідності у сучасному світі. Як зазначають дослідники, розвиток прав людини – це постійний процес, і поява нових поколінь є відповіддю на зміну умов життя та контексту історичної епохи.

Висновки. Розвиток прав людини упродовж історії умовно поділяють на кілька етапів – покоління, кожне з яких розширювало й доповнювало попереднє. Станом на початок XXI століття можна вважати сформованими чотири покоління прав людини: перше (громадянські та політичні права), друге (соціально-економічні та культурні права), третє (колективні права солідарності) та четверте (права, зумовлені науково-технічним прогресом, передусім у сфері біомедицини). Кожне наступне покоління виникало як відповідь на нові потреби та виклики часу, не скасовуючи і не нівелюючи попередніх прав, а додаючи нові виміри свободи людини. Аналіз наукових підходів і нормотворчої практики свідчить, що нині відбувається становлення п'ятого покоління прав людини, пов'язаного з цифровою ерою та глобальними проблемами сучасності.

До змісту п'ятого покоління пропонується включати права, які раніше не були предметом правового регулювання або не розглядалися крізь призму прав людини. Насамперед це цифрові права: право на приватність у кіберпросторі, захист від незаконного обігу персональних даних, право на доступ до Інтернету, свобода вираження поглядів онлайн тощо. Такі права стали актуальними внаслідок інформаційної революції і потребують забезпечення на національному та міжнародному рівнях. Крім того, до нового покоління слід віднести права, що виникають на стику людини і нових технологій (нейротехнологій, штучного інтелекту, генної інженерії), а також права майбутніх поколінь, які спрямовані на збереження життєвого середовища і сталий розвиток. Дедалі більшого визнання набувають екологічні права як права людини жити в безпечному та здоровому довкіллі – їх офіційне визнання ООН у 2022 р. підтверджує цей тренд.

Виокремлення п'ятого покоління прав людини є теоретично виправданим кроком, що дозволяє системно осмислити нові явища у сфері прав і свобод. З практичного погляду, визнання новітніх прав стимулює створення механізмів їх правового захисту. Так, усвідомлення значущості цифрових прав вже привело до ухвалення ряду нормативних актів: діє Загальний регламент ЄС про захист даних (GDPR) [8], приймаються закони про кібербезпеку, впроваджуються стандарти щодо штучного інтелекту. На міжнародному рівні ведеться діалог про необхідність оновлення підходів до прав людини з урахуванням цифрової реальності – відповідні резолюції приймаються Радою ООН з прав людини, Рада Європи розробляє додаткові протоколи (зокрема, до Конвенції 108 щодо штучного інтелекту).

Водночас слід зважати на виклики, пов'язані з впровадженням прав п'ятого покоління. По-перше, багато з цих прав перебувають у стадії концептуалізації – відсутнє чітке правове визначення, що може призводити до розбіжностей у тлумаченні та застосуванні. Це ставить завдання для юридичної науки – розробити зрозумілий понійний апарат і запропонувати правові моделі реалізації нових прав. По-друге, колізія нових прав з іншими суспільними цінностями (безпекою, мораллю, релігією) потребує пошуку балансу. Як показує дискусія навколо соматичних прав (евтаназії, зміни статі тощо), суспільство не завжди одностайно у прийнятті нових свобод, і законодавець має враховувати різні точки зору. По-третє, міжнародний характер багатьох проблем (кіберзлочинність, зміна клімату) вимагає глобальної координації зусиль для забезпечення новітніх прав. Без співробітництва держав та оновлення міжнародно-правових механізмів окремі країни не зможуть ефективно гарантувати права п'ятого покоління.

Підсумовуючи, п'яте покоління прав людини – це концептуальна рамка, що охоплює права, породжені сучасною епохою інформації та глобальних викликів. До нього належать як індивідуальні права (цифрові, біомедичні), так і колективні права (екологічні, міжпоколінні), які разом покликані розширити простір свободи і гідності людини. Виокремлення цього покоління має не лише теоретичне, а й практичне значення: воно привертає увагу до прогалин у чинному праві та стимулює їх заповнення новими нормами. Захист прав людини п'ятого покоління є необхідною умовою забезпе-

чення прав і свобод, наближених до реалій XXI століття. Таким чином, розвиток доктрини поколінь прав людини триває, відображаючи безперервний поступ цивілізації. Подальші дослідження у цьому напрямі сприятимуть глибшому розумінню змісту новітніх прав та пошуку оптимальних шляхів їх правового забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Васак К. A 30-year struggle; the sustained efforts to give force of law to the Universal Declaration of Human Rights. Кур'єр ЮНЕСКО. 1977. № 11. С. 29–32.
2. Загальна декларація прав людини (ООН, 10 грудня 1948 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.
5. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 28.01.1981. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326#Text.
6. Бреус С.М. Міжнародно-правові стандарти і зарубіжний досвід у сфері гендерної ідентичності. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 3. С. 83–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_3_18.
7. Турянський Ю.І. Права людини нового покоління: суспільна мораль vs людська гідність. *Публічне право*. 2019. № 3(35). С. 9–13. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/35/pdf/pp-2019-35-01.pdf>.
8. Регламент (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 р. щодо захисту фізичних осіб у зв'язку з обробкою персональних даних (GDPR). Офіційний вісник ЄС. 2016. L119.
9. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 76/300 «Право людини на чисте, здорове і стале навколишнє середовище» від 28.07.2022 р. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N22/436/48/PDF/N2243648.pdf>.
10. Продан В.І. Цифрове забуття як проєкція п'ятого покоління прав людини: до формування нового правового інституту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2025. Вип. 89(1). С. 247–252. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/335626>

Дата першого надходження рукопису до видання: 5.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
Дата публікації: 2.02.2026